

1 INGEN
FATTIGDOM

8 ANSTÄNDIGA
ARBETSVILLKOR
OCH EKONOMISK
TILLVÄXT

Om levnadslön och transparens inom klädindustrin

EN LÖN ATT LEVA PÅ

LÄRARHANDLEDNING

60 MIN

VI HANDLAR VEM BETALAR?

Många svenska företag arbetar inte hållbart. Men vilka är de?
Det ska du och dina elever ta reda på. Med vår hjälp.

”Vi handlar, vem betalar?” är ett studiematerial som ger gymnasieelever verktyg så att de självständigt kan granska företags hållbarhetsarbete.

Övningarna är utvecklade tillsammans med gymnasielärare och elever, innehållandes röster från hela världen, Fair Actions granskningar samt exempel ur ungas vardag.

Mer information, övningar och granskningsverktyget Fairometern finner du på hemsidan vihandlarvembetalar.se.

INNEHÅLL

Om övningen	s.4
Viktiga begrepp och exempel	s.5
Handledning	s.7
Bilagor	s.8

INFÖR LEKTIONEN

Läs igenom handledningen.
Testa övningarna och titta på filmerna.
Dela in klassen i par eller grupper.

AVSLUTA LEKTIONEN

Om ni har tid, avsluta lektionen med att leta efter goda nyheter. Kolla in övningen här!

Unga kan känna stor oro för vad som ska hända med klimatet och vår omvärld.
På lärarsidan kan du läsa mer om hur du kan prata med elever om ansvar och hållbarhet.

OM ÖVNINGEN

Syfte

Få förståelse för begreppen levnadslön och transparens. Få inblick i hur företag ser på arbetsförhållanden där deras produkter tillverkas.

Metod

Reflektera över vad en levnadslön ska räcka till. Använda det digitala verktyget "Fashion checker" som utvärderar klädmärkens arbete med levnadslön och transparens. Låta eleverna jämföra olika företag och presentera sina granskningar. Varva föreläsning med utmanande frågor som eleverna får diskutera och reflektera kring i par och helgrupp.

Agenda 2030

Mål 1 (Ingen fattigdom) och mål 8 (Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt).

Upplägg och tid

Övningen består av fem delmoment som tar en timme att genomföra. Det går, med fördel, att genomföra momenten under två timmar med längre tid för diskussion och egen granskning.

DE FEM DELMOMENTEN FÖRDELADE PÅ 60 MINUTER.

1

10 MIN

2

15 MIN

3

10 MIN

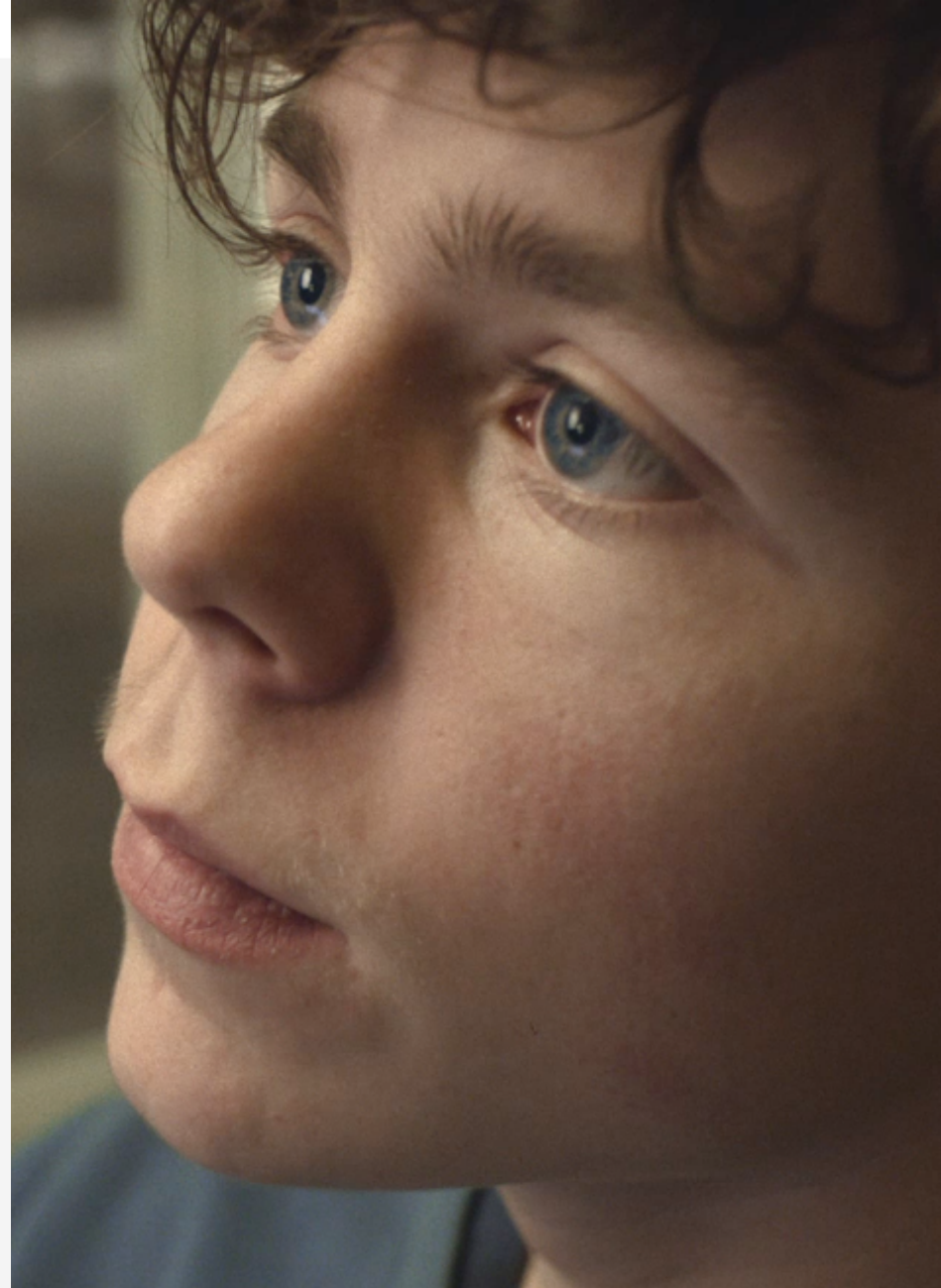
4

4

15 MIN

5

10 MIN

BEGREPP OCH EXEMPEL

Övningen innehåller en introduktion om levnadslön och transparens. Se till att bekanta dig med begrepp och exempel inför lektionen.

Levnadslön

En levnadslön betyder, per definition, en lön som gör det möjligt för en människa att försörja sig själv och sin familj. Det handlar bland annat mat, husrum, sjukvård, skolgång för eventuella barn och ett litet sparande för oväntade utgifter. Rätten till en levnadslön är en mänsklig rättighet och inget företag kan påstå sig värna om mänskliga rättigheter så länge lönerna inte täcker arbetarnas och deras familjers grundläggande behov.

Global Living Wage Coalition är ett initiativ som räknar ut levnadslön i olika länder, regioner och branscher genom att bland annat beräkna vad det kostar att leva ett värdigt liv. Levnadslöner är också en förutsättning för att nå de globala målen om att utrota fattigdomen och nå anständiga arbetsvillkor till år 2030.

Begreppet är förankrat i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna (artikel 23):

1. Var och en har rätt till arbete, fritt val av sysselsättning, rättvisa och tillfredsställande arbetsförhållanden samt till skydd mot arbetslöshet.
2. Var och en har utan diskriminering rätt till lika lön för lika arbete.
3. Var och en som arbetar har rätt till en rättvis och tillfredsställande ersättning som ger honom eller henne och hans eller hennes familj en människovärdig tillvaro och som vid behov kan kompletteras med andra medel för socialt skydd.
4. Var och en har rätt att bilda och ansluta sig till fackföreningar för att värna sina intressen

Några orsaker till varför det ser ut så här idag är att i en del produktionsländer finns det en stark lobby, i form av exempelvis:

- Fabriksägarorganisationer, som aktivt arbetar för att undvika lönehöjningar, som de är oroliga kan driva internationella märken att välja billigare produktionsländer.
- En annan anledning kan vara att stora internationella märken inte satt tillräcklig press på de styrande i produktionsländerna att höja sina lagstadgade löner.
- Ytterligare en orsak kan vara att arbetarna själva inte kan hävda sin rätt eftersom fackföreningsrörelsen är svag eller begränsad.

Minimilön

Minimilön är den lägsta lön en arbetare får tjäna enligt nationell lag. Den räknas ut och fastställs av landets regering. Den lagstadgade minimilönen ligger ofta under nivån för en levnadslön.

Transparens

Öppenhet, eller transparens som det även kallas, syftar till att företag ska vara öppna med var deras produkter tillverkas. De ska dela med sig av information om namnet på fabriken, på vilken adress den ligger, vilken typ av produkter som tillverkas och hur många som arbetar där. Detta fastslås i ett internationellt initiativ som heter The Transparency Pledge.

Företagen ska vara öppna i alla led av sin leverantörskedja, från vart materialet till produkterna tillverkas av kommer ifrån till transporter runt om i världen. När företag är öppna med var deras produkter är tillverkade är det en win-win-win situation för arbetarna, för företagen och för konsumenterna:

- Arbetarna behöver få veta vilket företag de tillverkar åt eftersom om det behövs ska arbetarna kunna gå direkt till företaget med sina klagomål eftersom fabriksägarna ofta enbart lyssnar på sina beställare. Det kan ta flera år att få ett svar på ett klagomål som lämnats till landets egna domstolar men om de i stället klagat hos företaget kan förändring ske inom en vecka.
- Företagen har också mycket att vinna på att vara mer öppna om sin verksamhet. Det har visat sig att om företagen informerar om hur deras leverantörskedjor ser ut får de ett bättre rykte och att de snabbare kan åtgärda eventuella problem i fabrikerna innan de leder till dålig publicitet. De kan även hitta andra företag som tillverkar produkter på samma fabrik och då gå ihop för att förbättra arbetsvillkoren för de anställda.
- Även konsumenter vill veta vem som har tillverkat produkterna de köper, vad de har för arbetsvillkor och hur mycket de får i lön.

Högriskbranscher

Textilindustrin är en högriskbransch där det finns risk bland annat:

- Låga löner
- Brister i hälsa & säkerhet
- Risker med att organisera sig fackligt
- Tvångsarbete
- Diskriminering och könsbaserat våld

Högriskländer

Ett land där förutsättningarna gör att det finns risk att det inte går att utföra verksamheten på ett hållbart vis. Ofta är ett högriskland ett land med bristande samhällsstyrning, låg kunskap om arbetares rättigheter, svaga och splittrade fackföreningar och en stor informell sektor. Risker som kan förekomma är:

- Låga löner: minimilön under fattigdomsgränser eller arbetare som inte får betalt.
- Miljöförstöring: inga lagar eller lagar följs inte.
- Korruption: mutor och liknande vanligt.

Kartläggningen av högriskländer görs av olika organisationer/institut, bland annat Freedom House, Internationella fackliga samorganisationen ITUC och Worldwide Governance Indicators (WGI, Världsbanken).

Olyckan i Bangladesh

Den 24 april 2013 kollapsade textilfabriken Rana Plaza i Savar, Bangladesh. Åtminstone 1 134 människor dog och 2 500 skadades allvarligt, vilket gör tragedin till en av de värsta i sitt slag.

Efter kollapsen togs ett avtal fram för att förbättra säkerheten i Bangladeshs textilfabriker. En av anledningarna till att arbetet varit så framgångsrikt är att arbetarna och fackföreningarna haft reell makt att påverka. En annan är att avtalet är juridiskt bindande vilket innebär att ett företag som inte bidrar till säkerhetsförbättringar, kan ställas inför domstol.

HANDLEDNING

Nedan finner du instruktioner kopplade till den presentation som kan laddas ner och användas direkt under passet. Presentationen följer övningens fem delmoment.

1. Introduktion till passet och filmen om textilindustrin (10 min)
2. Om minimilön och levnadslön (15 min)
3. Om transparens (10 min)
4. Granska företag (15 min)
5. Ansvar och påverkan (10 min)

Steg 1: Introduktion till passet och filmen om textilindustrin (10 min)

Sida 3: Gå kort igenom vad lektionen ska handla om.

Sida 4: Visa sedan filmen om textilindustrin.

Steg 2: Om minimilön och levnadslön (15 min)

Sida 5: Förklara de olika begreppen minimilön och levnadslön.

Sida 6: Gå sedan igenom jämförelsen av minimilön och levnadslön i Bangladesh.

Sida 7: **Övning!** Be eleverna reflektera i par/grupp vad en levnadslön bör innehålla.

Sida 8: Gå vidare och visa bilden på vad en lön ska täcka.

Sida 9: **Övning!** Be eleverna kolla på sina kläder och lista vilka länder som de har kläder ifrån.

Sida 10: Visa grafiken över dom olika högriskländer som finns, troligen kommer något land på deras lista vara med. Berätta sedan vad ett högriskland är.

Sida 11: Berätta att textilindustrin även är en högriskbransch.

Sida 12 och 13: Minimilön samt jmf. av minimilön och levnadslön i olika länder. Se över skillnaden i stort, istället för faktiska kronor. Siffrorna är från 2021 resp. 2019.

Tillhörande presentation finns på vihandlarvembetalar.se

Steg 3: Om transparens (10 min)

Sida 14: Förklara begreppet transparens och om våra krav på företagen.

Sida 15: Gå igenom varför transparens är viktigt för arbetarna. Berätta sedan om olyckan i fabriken Rana plaza i Dakha i Bangladesh.

Sida 16: Visa filmen om fabriksolyckan.

Steg 4: Granska företag (15 min)

Sida 17: **Övning!** Nu ska eleverna själva få granska olika företags arbete med levnadslön och transparens. Be eleverna i par bekanta sig med Fashionchecker.org och välja följande tre välkända globala klädmärken; H&M, Inditex (Zara) och ett valfritt företag som de gillar. Alla företag finns inte i databasen vilket kan vara bra att säga till eleverna. Vi har valt H&M och Inditex på grund av att de är de två största klädmärkena i världen.

Be eleverna i grupper sedan svara skriftligt på följande frågor i grupp och följ sedan upp i helklass:

1. Vad noterar du om de tre företagens arbete med levnadslön?
2. Hur klarar de tre företagen sitt arbete med transparens?
3. Vad behöver de göra för att bli hållbara?

Sida 18: Det ska söka på företaget på första sidan och titta på de olika symbolerna. Mallen för sidan finns även som bilaga.

Steg 5: Ansvar och påverkan (10 min)

Sida 19: **Övning!** Diskutera parvis eller i grupp frågor kring ansvar utifrån bilden.

Sida 20: Avslutning: Så kan vi påverka företagen att bli mer hållbara. Om du vill avsluta med lite goda nyheter, kolla in övningen "Positiva exempel" på lärarsidan.

BILAGOR

1. Stödmaterial Fashion Checker

Vägledning på svenska om vilken information som presenteras på respektive företags infosida.

Hemsida: <https://fashionchecker.org/>

STARTSIDAN

Förklaring på engelska.

BRANDS SURVEYED

Frisök efter klädmärke

Search:

- Supply Chain Transparency
- Living Wage Paid
- Action Plan?
- Public Commitment?
- Separate Labour Costs?

Brand (brands owned)	Headquarters							
Gildan Activewear Inc. (Alstyle, Ameri...	Canada	★★★★★	-	☹️	😊	☹️		
Giorgio Armani SpA	Italy	★☆☆☆☆	-	☹️	☹️	☹️		
Gucci	Italy	★★★★★	C	😊	😊	☹️		
Guess? Inc	United States	★☆☆☆☆	-	☹️	☹️	☹️		
H&M (& Other Stories, Aford, Arket, COS ...	Sweden	★★★★★	E	☹️	😊	😊		
Hanesbrands (Ball, Champion, Hanesbr...	United States	★★★★☆	-	☹️	😊	☹️		
Heilan Home	China	★☆☆☆☆	-	☹️	☹️	☹️		
Helly Hansen AS	Norway	★★★★★	-	☹️	☹️	☹️		
Hema	Netherlands	★★★★☆	E	☹️	😊	☹️		
Hermes International (Bootmaker Joh...	France	★★★★☆	-	☹️	☹️	☹️		

KLÄDMÄRKE

Här finner du info om företaget.

LIVING WAGE PAID

Betalar företaget levnadslöner? Företaget får ett betyg från A till E. Betyget grundar sig hur stor del av företagets underleverantörer som betalar ut löner som det faktiskt går att leva på.

SUPPLY CHAIN TRANSPARENCY

Hur mycket information delar de? Företaget får ett betyg som är beroende på hur transparenta dom är. 5 stjärnor betyder bland annat att de redovisar vilka alla deras underleverantörer är.

COMMITMENT SCORE

Vad lovar företaget att de ska göra? Här kan du se om företaget har åtagit sig att de ska börja betala ut löner som det går att leva på. Samt om de har en handlingsplan för hur det ska gå till.

VI HANDLAR

VEM BETALAR?

Unga granskar svenska företags hållbarhetsarbete.

